

Možnost 161

© Sh 2023

dimidium spatium

Možnost 161

Zvláštní číslo
vánoce 2023
(Sh)

Obsah: -

Příloha: Vzpomínky na vznik a slávu Reguly Pragensis,
matky hloupějších bratří

Vzpomínky na vznik a slávu Reguly Pragensis, matky hloupějších bratří

Nevím, proč většina lidí vzpomíná v jakési linearitě času, jako by věci „šly za sebou“. Věci se děje hodně a čas od času se nám to nebo ono propojí do porozumění, do jakéhosi obrazu, ve kterém je vše vedle sebe tak, jak má – a není třeba neustále říkat „a potom...“, ... „a potom...“. Potom jsou nesporně jen potomci, a je dobré si ono „přítom“ užít v lásce.

Pokud vzpomínám, pak řadit věci tak, jak šly „za sebou“, znamená násilí, protože skutečnosti rozumíme tak, že se něco děje, něco se stane, a my se rozhlížíme a zároveň ohlížíme a vyhlížíme.

Tento vzpomínkový text vznikl v situaci, kdy se mohu rozhlížet a ohlížet, ale ve věci Reguly nevím jak. V dnešní podobě jde o uzavřenou věc – uzavřenou do budoucnosti, protože nevím, jestli mohu najít nějakého nositele budoucího, protože nevidím nikoho, kdo by se mnou vyhlížel.

Nechci tvrdit, že jde o uzavřenou kapitolu, protože věci se dějí a vše se může změnit, pokud se najde nositel onoho regulího „dimidium spatium“, kdy věci jsou „napůl“, aniž by cokoli chybělo nebo přebývalo.

Úvod

U zrodu tohoto rozsáhlého vzpomínkového textu stojí banální žádost mého dávného přítele, učitele na Gymnáziu Jana Keplera a kustoda hradu Točnick. Požádal mě, abych pro organizaci Paměť národa natočil rozhovor o Regule Pragensis. Příliš nevěřím těmto „paměťovým institucím“ a také jsem to na začátku rozhovoru řekl: minulost je příliš křehký předmět zájmu, jak snadno si ji přizpůsobujeme tak, abychom z toho vyšli jako hrdinové, nebo naopak jako v tom či onom nespravedlivě ublížení.

Pak jsem mluvil o Regule, o šedesátých letech, o časopisech Lázeňský host a Možnost a o maringotkách v letech osmdesátých. Když jsme skončili, zjistil jsem, že mne podvedli. Již v průběhu rozhovoru jsem se tázal, jestli už to nejsou domluvené dvě hodiny... samo sebou, že řekli Ne, ne, a ven z izolované kukaně jsem vyšel za hodiny tři.

Kafe, které mi nabídli, a vlídnost, s jakou se o mne starali, jsem pak velmi ocenil. Ale přitom otázek bylo jen pár, zcela nečekaně se přede mnou pohodově rozvíjela historie, kterou jsem znal nepřímou, hlavně od Viktora Faktora, ale pak i přímo, od počátku osmdesátých let, vlastně těsně po tragické smrti zpěváka Jirky Schelingera. To, co jsem povídal, se moc líbilo příteli, který kladl otázky, i celému nahrávacímu týmu, ale asi se to nelíbilo cenzorům, „nehodilo se jim to do krámu“. Po více jak roce ještě nebyl vyhotoven přepis a nic z rozhovoru nebylo uveřejněno. Tak už to na světě chodí.

A protože vidím, že se jedna kapitola Reguly uzavírá, rozhodl jsem se zapsat to vše, co se mi v rámci té tříhodinovy znovu dostalo na mysl a co se na to navázalo

v následných dnech, kdy jsem si uvědomoval, co jsem všechno neřekl. Zkrátka a dobře, rozhodl jsem se, že právě v tomhle ohledu začnu psát cosi jako vzpomínky či pokus o nástin historie kašparského společenství, které vzniklo v sedmdesátých letech, ale kořeny mělo daleko dříve, v letech šedesátých, kdy hlavní aktéři tohoto dějství chodili na střední školy a učňáky.

Jsem poslední z těch, kdo se o původ a historii Reguly cíleně zajímali a zažil s touto partou vše od osmdesátých let především s Viktorem Faktorem a časopisem Lázeňský host i s různými fázemi formování Reguly Pragensis jako Řádu.

Žije ještě pár lidí, kteří leccos pamatují, zejména z doby šedesátých let, Viktorovy emigrace a následného návratu na amnestii. Žijí manželky Viktora i Emana Maříka, leccos z dění té doby ve svých povídkách a románech (nikoli tak, že by to bylo ve středu zájmu) popsal Josef Moník, díky svému staršímu bratru Václavovi (Vencovi) a sestře Libuši byl víceméně svědkem (většinou nepřímým) bájných dob v šedesátých letech. Ale z vyprávění o sedmdesátých letech, jak je znám od Viktora, z časopisu Lázeňský host a Kašpar a ze zkušenosti vlastní mohu svědčit v tom smyslu, že v sedmdesátých a osmdesátých letech se jako podnikový právník a tlumočník turistů držel dosti stranou, dokonce tak dobře, že mne vůbec neznal a po nějakou dobu žil v představě, že jsem se do Regule dostal až po r. 1990 – čili podezíral mne z toho, co se týkalo jeho samého. Nedávno zemřel bratr Jirky Schelingera Milan, který se života v Regule svérázným způsobem účastnil až do konce devadesátých let. A tak jsem tak trochu na psaní o historii Reguly „zbyl“.

Nevím, kde jsou ti, kdo psali do oběžníkového pre-samizdatového Lázeňského hosta, ale většina z nich skončila s kontaktem s touto skupinou v době, kdy zbourali hospodu U zvoničky ve Střešovicích, kam jsme na začátku osmdesátých let chodili, a ti, kdo kontakt neztratili... zatím stihli zemřít stejně jako „hlavní osoby“. Eman, Viktor, Pavlíček Vitera... Po roce 1990 se postupně začali objevovat „tatínci“, kluci, kteří odešli za hranice stejně jako Viktor, ale nevrátili se (a nebo o mnoho později) – někteří udělali kariéru, jiní se potloukali po periferiích společnosti, ale rozhodně přinášeli pro Regulu významné impulsy. Ale o vlastní kontinuitě života tohoto společenství věděli málo, a to, co věděli, neřekli. Jen se nestrojeně radovali, že se mají kam vrátit, a jeden z radikálních bítníků, švédský emigrant Venca Moník to řekl jasně: „Kluci, vy nevíte, co máte.“

Nevíme, co máme. A tohle mi v uších zní, tím jeho chraplavým hlasem, a ještě jedno: silným hlasem zařvané „Mlčte, vy blbci“, které vykřikl na konci svých sil jiný tatínek řádu, Petr Linhart ze Švýcarska, když se v upadající Regule setkal s lidskou malostí a neschopností pochopit vážnost chvíle.

Matce Regule vděčím za mnohé, snad to v tomto vzpomínkovém textu bude uloženo dostatečně hluboko.

Část 1. Jak je to se začátky

O začátcích se psát nedá, protože nikdo nevíme, odkud pocházíme, jak jsme se ve světě „vyloupli“. Ano, máme nějaké rodiče, ale ani oni neví, co že to dostali do kolébky za extatického exota, nebo naopak budoucího účetního s nezničitelným sicflajšem. Začátky potřebují nějakou záminku, a v případě Reguly je to záminka docela významná, zaznamenaná dokonce v mnoha archivech: průšvih party mladých lidí, kteří se scházeli v Holešovicích na Heřmaňáku a kteří byli načichlí atmosférou konce šedesátých let. Ta parta měla svým způsobem smůlu (nebo štěstí, jak se to vezme), někdo je udal na VB (tehdejší policii). A někdo jiný z nějakého partajního nomenklaturního místa si pak vybral „partu chuligánů“ a usmyslil si, že z toho udělá monstrproces.

Proběhlo vyšetřování a vypadalo to bledě, ale doba konce šedesátých let nebyla vhodná pro odsouzení mladistvých do kriminálu, dotyčný aktivní straník si asi příliš nepomohl, monstrproces z toho nebyl, ale na vyhazov přistižených škůdců socialismu ze škol to stačilo. Tohle vše je snadné dohledat v archivech. Pro nás je důležité, že to znamenalo jejich iniciaci předčasnou dospělostí, posun do jiných společenských vazeb etc. Básnický by se dalo říci „Sáhly na ně dějiny.“ A odtud pocházejí přátelství, odtud pocházejí děje, které v jednu chvíli vedly k tomu, že se mnohem později zrodila Regula Pragensis. Aby to nebylo dlouhé a nudné, je třeba se přesunout k jinému počátku: je docela tajemný a jediný, kdo by o tom snad mohl něco vědět, je dosud žijící žena Emany Maříka, jednoho z podstatných tvůrců Reguly. Na přímou otázku v této věci mi

kdysi řekla, že o tom nic neví, ale to neznámá, že o tom nic neví. Nicméně já nic nevím a je to pro mne záhada.

Viktor Faktor odešel do emigrace, potloukal se v Itálii, ve Švédsku, v Kanadě a kdo ví kde ještě, to vůbec není důležité, důležité je, že v rámci své emigrace navázal řadu přátelství s mnoha mladými emigranty z nejrůznějšího prostředí. Jenže pak využil amnestie a v roce 1973 se vrátil. S cizím autem, penězi, ale naprosto nepřipraven na to, co ho tady čeká. A pomocnou ruku mu nabídl Eman Mařík. A tady jsme u té záhady. Eman se nikdy neskrýval s tím, že byl okolo osmašedesátého „panským kočím“, se svým původem blízkým „světským“ se samozřejmě k taxikářství hodil a lečjaké vekslácké manýry mu nikdy nebyly proti srsti. Ale pak se nějak dostal k Vodním zdrojům.

Nepodařilo se mi vypátrat cesty, kterými se do maringotky dostal; zřejmě se „přichomejtl“ k něčemu, co smrdělo, a bylo třeba ho „uklidit“. V tu dobu se problémoví kamarádi těch, kdo zůstali ve strukturách ... ukládali do Vodních zdrojů, koneckonců šéfa naší skupiny dělal vyhozený voják a v každé maringotce byl alespoň jeden vyhozený historik nebo novinář. Ale jak se do Vodních zdrojů dostal Eman, který s touhle skupinou intelektuálů (kteří to měli po osmašedesátém roce „polepené“) neměl nic společného? Jak se sem dostal ze svého „výborného“ rita v taxíku?

Asi už to nikdo nezjistí, mělo to tak být, protože Viktor poté, co se vrátil z emigrace, se za Emanem do Vodních zdrojů dostal, to nešlo bez intervence někoho „zevnitř“.

Obratem začal dělat to, co uměl, totiž začal. Pro Viktora nebylo nic divného začínat. Vytvořil okolo sebe okruh zajímavých lidí a dal jim program, který nebyl jen hospodským žvaněním. Vznikl první kolující časopis – každý něco připsal a poslal dál. Ukázalo se ale, že takový „oběh“ přes řadu lidí je příliš pomalý, a tak se Viktor Faktor ujal sbírání příspěvků, ujal se redakce a opisování časopisu – jednoho z prvních kulturních samizdatů v sedmdesátých letech. A protože dostával knížky od kamarádů z Ameriky i odjinud, a protože měl jazykové nadání a uměl dobře anglicky, začaly postupně Lázeňský host či Kašpar plnit nejen vtipné hravé příspěvky těch, kdo si nechtěli nechat vnutit ponurou náladu normalizace, ale také překlady.

A je to tady, raná osmdesátá léta: společenství, které má psanou platformu, svůj časopis a které si postupně vytváří svoje společné základy, orientaci; nejde o to, brát se vážně, nejde o to, dělat ve světě kariéru, vydobýt si ve světě co nejlepší místo. Ale na druhé straně nejde ani o nějaké ideály, ať už jsou revoluční jakkoli. Zkušenost ze Západu i z Východu tu vedla k jasnému odmítnutí všeho, co je lepkavé „chtěním“. Hravost, často i škleb, vědomí, že čas je nám dán, abychom nespěchali, a svoboda je nám dána proto, abychom mohli odmítnout jakékoli snahy zapřáhnout nás do nějakého kolečka, dobrého pro myši v klecích. Proč se ptát, kde to začalo? Vyloupli jsme se. Měli jsme to v sobě a nezadusili jsme to.

Část 2. Jasně, že se to někdy zašmodrchá

Sedíme takhle se ženou Jarmilou v letním odpoledni v lodním baru a přisedl si k nám chlápek a ukázalo se, že je lodník. No – není to takový zázrak, když to bylo na lodi. Slovo dalo slovo (to je zvláštní vlastnost slov, že se otevírají – vyvolávají se navzájem), mluvili jsme o tom, jak se plaví po řekách a co je to plout proti proudu, a kdybych měl někomu vykládat o vztažných systémech, sotva bych to mohl vymyslet líp. Ale nepíšu o vztažných systémech, píšu o tom, co je to plout na lodi po řece, a píšu o Regule Pragensis.

Ale nepředbívám, s tím lodníkem jsme o řádu hloupějších bratří nemluvili, mluvili jsme o tom, jak je skvělé, že loď na řece pluje pořád dopředu, ale není to jako na moři, kde je ztracena v širé hladině; a mluvili jsme o tom, jak loď pluje po řece, a svět se stáčí hned tak a hned naopak, vše se mění, břehy ubíhají do dále. I slunce svítí hned odtud a hned odjinud, kampak na nás, lodníky, nějaký Galileo. Břehy uhýbají, krajina se otáčí sem a tam, protože to podstatné je loď, její příď a snad i čára, která se odvíjí lodi za zádi. I ta patří k lodi. Z lodi je svět jiný, než když si „jen tak“ jdu, protože chtění je vrtkavé a je špatným rádcem. Řeka vede loď a loď má příď a záď. Okolo lodi ubíhá krajina, za zádi mizí a před přídí se objevuje jiná.

Jasně je, že se to někdy zašmodrchá, třeba tam, kde je přístav, a je třeba manévrovat. A na manévry je dobré si dát pozor. Manévry vedou loď sem a zase tam, protože je třeba připlout právě sem a ne na jiné místo. Někdo by možná řekl, že v tuhle chvíli

je nevýhodou, že loď má příď a zád, že by bylo výhodnější, kdyby byla jakýmsi hermafroditem a mohla jet „svobodně“ sem nebo tam – tedy zmizel by rozdíl mezi příďí a zádí. Ano, lodník je někdy v zašmodrchané situaci, protože příď a zád nejde tak snadno „prohodit“, a lodník je zmaten. I já jsem zmaten podobně jako lodník, a to nechám na příště, protože už se pomalu dostávám k historii, ke vzniku Reguly, řádu hloupějších bratří.

Po většinu času vím, co je na přídi (vpředu) a co na zádi (vzadu). Týká se mne to bytostně, školení lidé by asi řekli „existenciálně“. Ale to neznamená, že bych měl ambice „se v tom vyznat“, tedy vyznat se ve světě. Jsem občas zmaten a zároveň mám jistotu: vše kolem se otáčí, proměňuje, a jedinou věcí, na kterou se mohu spolehnout, je loď a proud a že záleží na tom, jestli je příď postavena po proudu, nebo proti proudu. A pokud mi nějaký převozník začne vysvětlovat, že je to jinak a že podstatné jsou břehy, nechám ho být. Možná také touží „vydat se proti proudu“, ale třeba se jen jako lodník tváří, nečetl Cestu na severozápad, a třeba se ani nechce přestat držet pevného světa břehů. Nechce přijmout za vlastní, že je možné cítit se jako losos, vědět, že mám plavat proti proudu řeky a nechávat břehy za sebou, že to je pro mne základní a nejdůležitější rozvrh světa a dění. Vše ostatní jsou řeči těch, kdo slovíčkaří a hledají důvody, jak tam či onde uhnout, jak se vzdát.

Bylo to dobré posezení s tím lodníkem, a já jsem se zase ocitl někde na začátku osmdesátých let, na slavnosti na Nežárce, v Jemčině, na druhé čerpačské slavnosti. Ta první probíhala na konci sedmdesátých let v Mažicích, když jsem se ještě

s Milanem, Viktorem a Emanem neznal. O ní psát nemohu. Píšu o tom, co jsem zažil, na čem jsem se jako lodník podílel. V lesoparku podle Nežárky byla celá řada zkušebních vrtů na vodu a dvě osádky Vodních zdrojů v maringotkách se zde střídaly po několik měsíců. Z vrtů se čerpala voda a v jiných, pozorovacích vrtech se měřil pokles hladin – i hydrogeologové se musí něčím živit, třeba když potřebují na své věštění křišťálovou kouli, a tuhle křišťálovou kouli jsme jim vytvářeli my čerpači tým, že jsme psali zčásti vymyšlená čísla do papírů a jinak měli možnost chystat slavnost. Ale v době slavnosti jsem byl ještě „čekatel“, čekal jsem, až se v maringotce uvolní místo, a tak jsem se na přípravě slavnosti podílel tak, že jsem přijel k hotovému.

Důležité je, co znamená ono „hotové“. Že byl (v parném dni) nad postaveným vojenským stanem obrovský vodotrysk, a uvnitř tedy byl vlhký chlad, to nebylo nic. Nad vysokým břehem totiž stála „Archa“ – veliká loď se špičatou přídí a plochou zádí, stěžněm, stolkem na gramofon, místem na sud piva a samo sebou lavičkami. Hrubá dřevěná konstrukce byla potažena drátěným pletivem. Ano: my poplujeme.

A definitivně to bylo hotové, když několik chlapů loď postupně naklopilo sem a tam, a tak se pod ni podařilo dostat obrovskou igelitovou plachtu, nevím, jak ji na začátku osmdesátých let někdo někde „splášil“. Zahrnuli jsme ji okolo bortů lodi, a pak už jen šlo o to neproděravět ji příliš, když jsme velkou a těžkou loď spouštěli na vodu. Lampióny, skřípavý zvuk gramofonu, bujaré výkřiky. Loď se kupodivu stočila po proudu, a my jsme se plavili? Ano, občas jsme ucítili drhnutí o dno a pod nohama nám vystríkl další pramen vody, ale byla to krajina kolem řeky, která se pohybovala, byly to

stromy, které utíkaly dozadu, protože loď ověšená lampiony a plná opilců byla v tom podvečeru středem světa. I most nás přeskočil, než jsme se v jedné z tůní, která se k nám přiblížila, definitivně potopili, zmáčení nasedli na valník traktoru, který nás vezl nocí až tam, kde místní soukromý déšť stále ještě bušil do střechy provlhlého stanu.

Byla to v době, ve které jsme se se ženou rozmýšleli, zda využít možnost odstěhovat se v rámci „akce asanace“ do zahraničí, mohli jsme odjet vlakem a se zajištěnými papíry pro pobyt a práci ve Vídni. Mnozí utíkali a nám, kterých by se místní mocipáni rádi zbavili, se nechtělo. A neodešli jsme mimo jiné i proto, že jsme měli přátele jako byl Viktor, který se z emigrace vrátil.

Ale abych se zase, jako v minulé vzpomínce na vznik a slávu Reguly Pragensis, matky hloupějších bratří, držel oné důležité zašmodrchanosti, vrátím se k jednomu z možných začátků, které jsou někde uprostřed. Někjaký čas, okolo roku 1979 jsem bydlel v Táboře a měl jsem tam (a dodnes mám) spoustu kamarádů. No a přes Jiřinu Zemanovou jsem se seznámil s Milanem Schelingerem, který za ní tehdy do Tábora jezdil. Domluvili jsme se na společném pivě, a tam jsem poznal Viktora – slovo dalo slovo (to už je zde potřetí, ale tohle bylo časově nejdřív) a skamarádili jsme se, vydával jsem se svou ženou strojopisný časopis stejně jako Viktor, snažili jsme se překládat, podíleli se na různých okruzích šíření samizdatů – a skrze Viktora jsem se stal jednak čerpačem a byl týden v práci a pak týden nebo čtrnáct dní doma, a jednak jsem

zapadl do party, která se scházela u Viktora nejdřív na Letné u vodárenské věže a pak, když koupil domeček v ulici Za Strahovem, na jeho zahradě.

Časopis, který Viktor vydával, se jmenoval „Lázeňský host“, ale jeden čas též „Kašpar“. A Viktorovi a lidem okolo něj záleželo na hravém životním stylu – který byl vymezený dvěma zcela protikladnými postavami. Na jedné straně lázeňský švihák procházející se po kolonádě, oddávající se sladkému nicnedělání a vybraným požitkům, a na druhé straně kašpar, ten, kdo se sice o spoustu věcí snaží, ale dopadá to zpravidla tristně a slouží to nejspíš pro pobavení ostatních. A v pozadí za tím byla hravost a lehkost, se kterou bylo možné se vysmívat všem snaživcům, nastavovat zrcadlo těm, kdo ve světě příliš usilovali, všem, kdo nedovedou vnímat, že loď má příd a zád.

Radost z volovin, ale nejen z aktuálních improvizací: Tak jako postavení lodi na Nežárce bylo nejdříve věcí nápadu a pak složité realizace a spousty práce, vyznačovaly se různé hry Reguly rafinovaností, někdy až okázale přehnanou. A když jsem do tohoto všeho na začátku osmdesátých let pronikal, seznámil mě Viktor s Emanem. Trochu mě předtím varoval: víš, on to není žádný intelektuál, ale je duchem mnoha věcí... Bylo jasné, že si Viktor Emanu velmi váží. Eman byl obecně podezíravý, ironický, zpočátku jsem nechápal, proč mne s ním Viktor seznamoval tak opatrně. Teprve později, když jsem se s celým okruhem přátel okolo Viktora víc sžil, porozuměl jsem složitosti jejich vztahů. Většina kamarádů Viktora v té době byli intelektuálové, víceméně levicoví (jací v té době jiní?) a Eman rozhodně nebyl nějakým „uznávaným guru“, tuto pozici mu

Viktor postupně cíleně vytvářel. Eman měl vlastně jediného „velkého přítele“, a to Jendu Koubka, se kterým byl na vojně.

Na začátku osmdesátých let tak společenství „táhla“ hlavní „trojka“ Viktor, Eman a Milan Sch. měla okolo sebe širší okruh, v němž jedna část měla blíž k Viktorovi, pracovitému překladateli, přepisovači samizdatů a ústřednímu bodu ve styku s emigranty stejné generace (a stejných pražských part), druhá k Milanovi, který dával okázale na odiv svoje lehkoživkovství, pokud pracoval, tak to spíše skrýval, jako by se styděl, a dnes bychom řekli, že okolo něj byla spíše skupina těch, kterým by se s jistou nepřesností dalo říci, že to byli „pábitelé a trochu i šibřiči“. Ale v té době bylo třeba občas leccos zařídit a jinak než „přes kamarády“ to nešlo. Eman byl trochu v pozadí a spíše jen někde vymezoval hranice a jinde je naopak rozvolňoval.

Čerpači, kteří (pochopitelně) tvořili jádro této party, se pokud možno „sesynchronizovali“ tak, aby měli volno ve stejných týdnech: to se nám to chodilo na Zvoničku a chlastalo do rána, když jsme nemuseli vstávat do práce... Stalo se občas, že na Zvoničku přijeli v noci na udání policajti a hospodský nás pouštěl horem přes patro, kde byl druhý vchod ze Starostřešovické ulice, tam jsme se schovali, než policajti odjeli. Asi o nás věděli, ulička to byla slepá, ale důležité pro ně bylo, že zkontrolovali hospodu a ta byla prázdná. Jo a nejde o ulici U Zvoničky, která je ve Starém Velešlavíně. Hospoda U zvoničky stála na rohu ulice Nad Hradním vodojemem nad nově postavenou Štěšovickou, po které jezdí tramvaj, kousek nad Loosovou vilou.

Nebýt tohoto „jádra“ (ke kterému patřili také ti, kdo sice v maringotkách pracovali, ale z různých důvodů odešli, jako Pavlík Vitera), byla by to jedna z mnoha skupin kumpánů, kteří se snažili žít tak, aby se co nejvíce vyhýbali nepříjemným dotekům „reálného socialismu“. Ale tady se formovalo něco trvalejšího, časopis vytvořil krystalizační jádro a výrazné osobnosti zformovaly nepsaná pravidla. Vznikal základ pro budoucí Regulu.

Začal jsem o lodích a lodnících, ne náhodou. Na řece se dá nejlépe ukázat vztah mezi Viktorem a Emanem, i podstatný vhled do historie Reguly. Plavbu po řece by si Viktor snadno vysnil, ale práci na lodi zařídil a také řídil (pracovali i ostatní členové posádek) Eman. Viktor také na lodi spolu s dalšími odvážlivci plul, Eman pak nás zmáčené vezl zpět traktorem. Stejně tak to bylo, když o něco dřív, s přicházejícím jarem odsekali Viktor s Emanem v zamrzlé zátoce Nežárky velkou kru: židli si na ní dal a do proudu řeky se na ni vydal Viktor – a Eman to vše filmoval. Doplnovali se, a zbytek dotvořili ti, kteří byli „při tom“. Vznikala loď Reguly, která neměla žádné plány, ale měla směr, měla před sebou otočenou po proudu našich radovánek a proti proudu pro ty, kdo se snažili zabydlet v reálném socialismu. A pro ty, kdo byli na lodi, se celý svět stácel hned sem a hned tam podle boků této lodi, a voda odnášela břehy; vzniklo něco, co bylo větší než každý z těch, kdo se na tom podíleli. A ta loď měla před sebou dlouhou plavbu proti proudu, tato loď byla tak dobře založena, že ještě dlouho přežila většinu z těch, kdo jí postavili. Přeběhlo přes ni několik mostů, břehy se proměňovaly, dno se drhlo o břicho lodi a do lodi teklo, ale dlouho se nepřiblížila taková tuň, do které by se potopila, dost dlouho ji neohrozila stojatá voda.

Část 3 Pravda z různých stran

Na konci osmdesátých let se ohlašovala nějaká změna a ta, která nastala, přinesla věci nečekané. Havel mluvil v televizi o tom, že pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí. Mohl si o tom myslet kdo chtěl, co chtěl; pro ty z nás, kdo byli kreativní a akční, prakticky den ze dne skončil krásný život v maringotkách, se spoustou času na nejrůznější kulturní aktivity, knížky, bytová setkání... To vše se nyní „mohlo“ veřejně, ale zas bylo k nakousnutí tisíc věcí, a především bylo možné se pustit státu, pustit se zaměstnání a pustit se... do vytváření vlastního rozvrhu neomezovaného stupidními povinnostmi, na které si většina lidí v reálném socialismu snadno přivykla. A do světa naplno vkročila Regula Pragensis jako společenství, deklarovala se ještě před listopadem jako necírkevní řád hloupějších bratří.

Všechno se mohlo a nikdo nevěděl, co s takovou porcí svobody, a tak se společenství okolo Viktora a Emany pokoušelo o aktivity hned tady a hned tam, ale kotvou bylo, že Regula dostala hned na jaře 1990 do nájmu bývalé agitační středisko a zřídila tam veřejnou knihovnu. Někteří z okolí Reguly zmizeli, měli svoje projekty a plány, jiní se objevili, když se změnily podmínky a pominuly strachy z možných komplikací ze strany normalizační moci.

A dělo se leccos: začali jsme se scházet na pravidelné čtvrtěční obřady, které měly velmi přísné podmínky a náhodné hosty uváděly v úžas. Hládkov, sídlo knihovny a řádu, se stal centrem dění, ale také jsme si pořídili maringotku, protože co by byla

Regula bez maringotky, a drželi jsme se svého kopyta: hráli jsme podivuhodné hry a konali „čajové obřady“, které často neměly s čajem nic společného, vyváděli různé kousky na Petříně atd.

Byla to doba ohledávání možného. Brzy jsme věděli, že to s tou pravdou a láskou není jen tak – k životu (v Regule i mimo ni) je třeba tu a tam změnit zaběhlou stylizaci, zahrát si nějakou hru, a tedy být plně tím, koho hraji – jistě co nejpravdivěji. A je třeba nevytrubovat vše, co vím, jen málokterá hra se hraje s odkrytými kartami, a některé dokonce ani s odkrytým hledím. Ne že by Regula byla jen pro zasvěcené, ale k porozumění tomu, co se zde odehrává, bylo třeba jisté vnímavosti a času, pokorného pozorování. Nešlo ani tak o porozumění ve smyslu „pochopení“, spíš o to „sžít se“ s tím, že leccos, co jinde platí, zde neplatí a naopak.

Jistě i zde platilo, že pokud je člověk pravdivý, nastavuje zrcadlo lži a přetvářce – a jistě je třeba vědět, jaký je rozdíl mezi lázeňskou stylizací a přetvářkou. Ale co se šklebem? Jistě jsou role, ke kterým škleb patří, ale jde o to, zda je vyhledávat. Regula došla až k hranici šklebu, ale ne tak, že by se tím nějak vážně zabývala. Prostě jsme brali na vědomí, že škleb a duchovní nízkost patří ke světu, nevyhýbá se ostatně nikomu.

Není mým cílem popisovat ty nebo ony hry, obřady, bájně skutky atd. – to vše se lze dočíst v Lázeňských hostech, které začaly v devadesátých letech vycházet v grafické úpravě Františka Štorma, a v později vydaném Breviáři Reguly Pragensis. Klíčem k tomuto období pro mne je slavnost, kterou jsme pořádali v Nových Hradech a na kterou „před i po“ navazovaly týdenní „služby“ v maringotce, pojízdné poustevně

na Zaječím vršku u Nových Hradů. Na této slavnosti se ještě vrchovatě naplnila původní podmínka všech radovánek: nejde o to „udělat si mejdan“ – na slavnosti je třeba věnovat největší péči věcem nic nepřinášejícím, avšak hravým, činnostem, které nejsou jen kratochvílí a z pohledu ostatních jsou jen projevem bláznovství. Prostředky věnované na fyzické zajištění slavnosti (obžerství a opilství jest předpokládáno) musí být jen zlomkem toho, co si slavnost sama vyžaduje „ku své kráse a bláznivosti“.

Maringotka stála na teráskách nad loukou s malým rybníčkem, otočená okny k jihozápadu, před ní byla umístěna zvonička, na kterou se zvonilo malinkým kládkem na dlouhé, předlouhé násadce. Samotná slavnost začala na náměstí v Nových Hradech vystoupením jokulátora na dlouhých chůdách, tamtéž byl vypuštěn první horkovzdušný balón vlastní výroby, který samozřejmě hořící spadl kamsi do dvora, ale tím jsme se my nezabývali, ostatně jsme věděli, že Nové Hrady mají skvělý sbor dobrovolných hasičů. Jeden z místních řeholních bratří (servítů), kteří se právě nastěhovali do kláštera, nám na požádání maringotku vykropil a požehnal, na maringotky neměl žádný předepsaný text, divil se, protože Římskokatolická církev prý počítá téměř se vším – ale poradil si a požehnal ji jako obydlí. Dožadoval jsem se žehnajícího postupu, který je předepsán lodi, ten církev formalizovaný má, vždyť přeci maringotka je tak trochu loď na kolech, ale byl jsem bratry umlčen.

Kousek stranou, na lavičce u stolku s psacím strojem a založenými papíry seděl Viktor, v čepici, s brýlemi, čas od času si k němu někdo přisednul, dal ruku kolem ramen a vlídně s ním pohovořil – byla to loutka, Viktor byl v době konání slavnosti na jedné

ze svých prvních asijských cest. Do podvečerní mlhy se vznesl další balón, svítivý kapkovitý balón větší než metr v průměru, mrkal na své malé bratříčky lampiony, kterými byla louka poseta. Dómine, dómine, preláté... zanotoval jeden z řeholníků silným barytonem a protějšší les odpověděl. A řeholník se pak ještě dlouho, až do ranních hodin tímto voláním s lesem přetahoval...

Co je pravda a co není: kolik toho bylo třeba vypustit, aby se na pár stránkách vytvořil obraz, který je pokusem ukázat, poodkrýt. Ukázat nejde najednou na vše – to je stejné jako s pravdou. Pravda všeho není součtem všech dílčích pravd. Ano, byl jsem při přípravě slavnosti pár dní v maringotce s jedním poutníkem, leccos jsme spolu prožili, leccos jsme zařizovali, ale proč by to sem mělo patřit? Patří to sem jen jako ukázka toho, jak snadno se ten, kdo se snaží vytvářet obraz, ztratí ve zcela zbytečných detailech. Obrátím list a zastavím se u dvou obřadů, ke kterým se snad ještě někdy vrátím: prvním z nich je mazání medu.

Bratři se shromáždí okolo stolu v náhodném pořadí, jak kdo přišel. První vezme misku s rozehřátým medem a k tomu upravenou obřadní lžičkou – stěrkou maže med okolo pusy vedle stojícímu bratru. Přitom ho chválí a vyzdvihuje jeho skvělé vlastnosti. Nechává si na čas, neb chvály je třeba si užívat, není zas tak častá. Poté s úklonou podá misku namazanému, ten se obrátí na dalšího souseda, namazaný a vychválený maže a chválí, chválí a maže med okolo úst, a protože prakticky všichni bratři mají vousy, je to dost velká práce nic nevynechat, A tak to jde dokola, až ten, který, nenamazan mazal, dojde namazání, dojde pochval, a jestli

na začátku při mazání přeci jen šetřil svého souseda, během celého kolečka už padly všechny zábrany. Všichni jsou vychváleni a všichni jsou pomazáni!

A ještě druhý obřad, rodný bratr prvního, obřad nalévání čistého vína. Na stole stojí lahve různých vín v počtu přesahujícím počet řeholníků. První vybírá víno podle svého, otevírá ho, nalévá ho sousedovi a říká mu přitom od plic vše, co by se ve slušné společnosti neříkalo, co jen tak občas prolétne myslí, ale člověk to nepustí z úst, protože nechce ubližovat. A také skrytá tajemství, a trapasy, se kterými se člověk nechlubí... Ano – tady je ta pravda, která zvítězí nad lží a nenávisť, tady je ta vyslovená pravda, před níž by se lež měla zhroutit! Druhý pije víno, které si nevybral, a poslouchá to, co snad ani nechtěl slyšet. A posléze vybírá víno dalšímu, a mluví, nešetří, obnažuje, odhaluje, co snad mělo zůstat skryto, alespoň před ostatními... a další také pije víno, které si nevybral, a slyší, co snad ani slyšet nechtěl. A tak to jde dokola. Všichni pijeme víno, které jsme si nevybrali, a slyšíme to, o co vůbec nestojíme. No není to úžasný obraz?

Ale musím spět k dalšímu obrazu, protože Regula se stala ekonomicky samostatným subjektem a Emanova představa byla taková, že by všichni řeholníci měli být zaměstnanci Reguly: Regula získala obchod s knihami a všelijakými zbytečnostmi ve Filosofickém ústavu v Husovce, později přes Dášu Havlovou kavárnu v kině Lucerna, začala zadávat práci pro chráněné dílny Fokusu, kde pracovali blázni (k těm jsme měli blízko) atd. Eman k tomu vytvořil vývojovou

dílnu poté, co v domě zrušili koksovou kotelnu, sklepní prostory jsme (jak jinak) dostali do nájmu a kromě vývojové dílny jsme zde vytvořili „kabinet hrůz“, mejdanovnu a místo pro obřady a hry. Mezitím se stala moje žena Jarmila hospodyní Reguly a spolupracovala s Viktorem na zásilkové službě (zasílání knih do zahraničních universit, měla na starosti „seriály“, časopisy) a do prostor Reguly se přenesly úterky Pant klubu – setkávání básníků, filosofické a diskusní večery, a následně jsem zde vedl i diskusní studentský seminář. Zkrátka dveře se netrhly a Viktor s Milanem Sch. se střídali u pultu v knihkupectví, blázni vyráběli (či spíše kazili) několik typů klasických draků na dřevěných konstrukcích, a později i dračí stavebnice, šli švejkovské čepice.

Maringotku jsme postavili na Šumavě u jakési ruiny, kterou si koupil Milan Sch. a střídali jsme se tam, a vskutku, ať se na to dívám odkudkoli, děly se věci neuvěřitelné.

Jenže po prvotním nadšení už nikdo moc knihy nekupoval, lečjakých pijavic v okolí Reguly přibývalo, a tak jsme i přes snahu získat peníze z mnoha různých zdrojů občas vylévali vodu z potápějící se lodi švejkovskými čepicemi. Ale tohle období bylo stejně nejkrásnější, šli jsme první pouť „kruhu“, Viktor z ničeho nic vzal mapu a hrnec z kuchyně, nakreslil na mapu podle hrnce skoro-kruh a řekl, že Půjdem na pouť a že každý půjde týden. Byl podzim, Viktor vyrazil někde z Jižních Čech a kupodivu se našlo dost těch, kdo byli ochotni střídat, žádná pravidla nebyla, a tak se cestovalo jakkoli, ale jak jinak v zimě, kdy se sníh střídá s deštěm a nedalo se spát venku.

Po dohodě s Emanem (Viktor byl už na pouti) jsem šel na kontrolu pouti, věděl jsem jen to, že poutník jde někde po čáře, dané hrncem na školní mapě, a věděl jsem, odkud vyšel – přinejhorším projdu jeho pouť obráceně, říkal jsem si. Jak jinak, po čtyřech dnech, kdy jsem šel, jak se dalo a kam mě nohy nesly, jsem se potkal s poutníkem, kterého jsem neznal a při našem setkání praskaly ve vinárně, kde jsme seděli, žárovky jedna za druhou. Znovu musím napsat, že se děly věci neuvěřitelné.

Když jsem odjížděl z týdne v šumavské maringotce, zapadané ve sněhu, přijel mě vystřídat nějaký Američan, zmámený svobodou v Čechách – zjistil jsem, že v životě nikdy netopil v kamnech, vysvětloval jsem mu (ne-angličtinář), jak se zatápí – ukázal jsem mu polínko: „polínko“, litl polínko, very litl polínko (třísky) a říkal: pejpr (zmuchlal jsem noviny), twenty very litl polínko, ten litl polínko... A odjel jsem. Kamna hořela a sešel mi z mysli.

On celkem pochopitelně kamna druhý den ráno nezapálil, maringotka během chvíle promrzla, a tak to vzdal. Jenže když na druhý den šel po Praze, vyhrátý a vykoupáný v horké vodě, potkal mě, jak jdu na Magistrát, kde jsem v tu dobu trávil dost času. „Prst Boží“ projelo mu hlavou, a přestože já jsem ho neviděl (a kdybych viděl, rozhodně bych ho nepoznal), vybavil se do zimy, jak mohl, ... a odjel zpátky do maringotky. Jestli se naučil topit, nevím, ale podstatné je, že neuvěřitelné věci jsme brali jako samozřejmost.

Nevím, proč se mi do téhle heroické doby neustále vnucuje píseň „Zpíval konvalinkám vodopád“, sladák, nejhorší popík, asi Simonová a Chladil, ale mohl to být kdokoli. Slyšel jsem ji v šedesátých letech až příliš často, když jsem se nemohl vyhnout rádiu. Ano, v textu je také verš „děly se věci neuvěřitelné“, ale to by bylo málo. To, jak jsem před chvílí napsal, jsme považovali za běžné. Ale ty konvalinky a zpívající vodopád jsou následovány docela omračujících veršem: A lidi zapomněli lhát. Žádná pravda, která musí zvítězit nad lží a nenávisí, žádná moje pravda, kterou, když dokážu držet, lež se zhrouť. Vůbec tu nešlo o pravdu a snad o tu a onu lidskou pravdu ani nejde. Byla to doba, ve které šlo žít naplno. Jistě, idealizují si to. Ale při všech sporech, při všech starostech s tím, jak udržet Regulu nad vodou, při životě, v pohybu, alespoň někteří zapomněli lhát. Jen po krátkou dobu to šlo, a stálo to za to.

Část 4. Nohy na zemi a nohy nad zemí

Porozumět tomu, co bylo, je vždy obtížné, jak se vzdalujeme od té, a nebo oné události. Nejde o prosté „překrývání“. To, co se stalo, se nám jeví „jinak“, jak na tuto událost padá nové světlo a vnímáme další a další souvislosti. A proto považuji za ztrátu času cokoli rekonstruovat, děje, souvislosti, jednání. To všechno by byla marnost – a teď je čas věnovat se klíčové osobě Reguly, Viktorovi.

„Létat se smí jen do 20 cm nad zemí. Výš již loví muži v bílých pláštích.“

To byl nápis na dvacetimetrové stoličce, která stála v knihovně Reguly a sama ta stolička tedy byla v silném slova smyslu regulou, tím, čím je poměřováno to nebo ono. Neboť bylo nesporné, že Regula je nositelem přesahu přes to, co je „normální“, tedy držet se nohama na zemi. Nositelem tohoto přesahu, který byl pro Regulu důležitý, byl od počátku Viktor. Ctil komunikativnost, měl schopnost mluvit téměř s každým, ale věděl, že to, co je možné sdílet „tak, jak se mluví“, je jen slupkou na nepřeborném bohatství života. A slupkou dosti okoralou, oschlou. Možnost, časopis, který jsem již tehdy vydával, přinesl několik sérií rozhovorů a Viktor byl vždy jedním z nejzajímavějších respondentů. Byl jedním z mála lidí, kteří dokázali vnímat moderní dobu jako dobu svým způsobem úpadkovou, dobu, která sice přinesla značnou míru lidské svobody, ale zároveň dobu „malou“, bez velkorysosti a skutečné kreativity.

Viktor se nespokojil s obecně používaným slovem „svoboda“, které jsme již od doby reálného socialismu přidávali k Západu, abychom tak vyjádřili vlastní pocit nesvobody.

Co je to svoboda? Modernisté říkají, že je to vyvázanost ze sociální determinace, a ekonomové dodávají, že je postavena na ekonomickém základu, který je umožněn podnikáním a výrobou přebytků. Ale to není ani půlka pravdy. Viktor věděl, že to bylo křesťanství, které zařídilo už ve středověku to podstatné – vytržení konkrétního člověka z nepřehledného světa magie a „sil“, kterým byl vydán. A pak teprve je možné rozumět koloniální expanzi britského typu, pak mohlo přijít devatenácté století, které prolomilo sociální předurčenost. Jenže jak tomu všemu porozumět? Viktor věděl, že bez respektu k tajemství to nejde, a bez pokory. Byl pro mne v osmdesátých letech tím, kdo měl nejhluběji promyšlené vnímání kultury.

„Celé dvacáté století je dobou rozkladu, žije jen z toho, co vytvořili ti, kdo tu žili před námi,“ říkal. A já ho parafrázuji dál: „Jediná možnost, jak se dá žít, je nepodílet se na tom, postavit se stranou, třeba i do šaškovského postoje. Žít tak, aby bylo možné se radovat z těch poloh světa a dění, které jako by byly zapomenuty, ba co víc, jsou systematicky vytěšňovány. Jsou věci mezi nebem a zemí a je třeba o tom vědět.“ Podle Viktora nelze tyto věci přímo tematizovat, ale jde o to dát jim prostor, vědět, že k životu a světu patří, a nepřekážet jim. Viktor, vlastně v jistém smyslu workoholik, byl zároveň velkým ctitelem Ripellina a jeho pohledu na Magickou Prahu. Byl ctitelem toho, co vytvořilo baroko, ale nebyl ctitelem baroka; věděl, jak důležité jsou „velké doby“, které dají příležitost mimořádným a nadaným osobnostem. Těm, kdo dokázali navazovat na to, co bylo ve své setrvačnosti společensky nosné, rozvíjet to, co mělo potenciál, a zároveň reagovat na dění a příležitosti, které se nabízejí...

Na krátkou dobu uvěřil tomu, že taková doba nastala, po roce 1990 byl ve skupině nekonformních literátů, která odjela na pozvání do NY, přátelil se s Kristýnou Žantovskou a doufal, že se společenské dění a leccos v kulturním smyslu otevře. Ale byl to jen krásný sen. A probudil se do reality, kdy Regula Pragensis byla tím prostředím, které mohl ovlivňovat a z části formovat, prostředím, které alespoň v opozici vůči nezměněnému běhu prvoplánového světa nesměřovalo k povrchnostem, k plochému úspěchu. Ale ani to netrvalo dlouho.

Věděl, že v Čechách se dá žít a dalo se i v době husákovské normalizace – Viktor svým životem dokládal, že to je možné. Vrátil se z emigrace, protože tomu věřil. A sedmáct let do listopadu dosvědčoval, že není třeba se nechat vláčet tím, co ostatní považují za skutečnost, ale je to jen náhražkami zaplněná každodennost. A po této době ho Západ dohnal, využil k tomu takové zvláštní sametové amnestie těch, pro které svoboda znamenala ekonomickou moc. Na rozdíl od Viktora jsme jen tušili, že to nebude žádná procházka růžovým sadem.

Viktor se vrátil z emigrace. Proč? Nikdy o tom nechtěl mluvit, ale pochopil jsem, že na prvoplánovou povrchnost a zblblý diktát efektivity narazil už na své pouti Západem – žil na Západě v mnoha zemích, všude měl kamarády, ale... Využil amnestie v roce 1973, zariskoval, a nelitoval. Vytvořil zde okolo sebe okruh lidí, které dokázal vtáhnout do trochu bohatší skutečnosti, ve které se v každodennosti našlo místo pro to, co nás přesahuje, čemu můžeme být otevřeni. To, co plochou a unavující odevzdaností každodennosti usvědčovalo z malosti, resignace. Nemluvil o tom, žil tak, že právě

tohle bylo výsledkem, viděným, pociťovaným. Napsal jsem o něm, že Viktor byl „mistr Každoden“ /viz nekrolog v Analogonu/ – právě v tom, že žít se dá otevřeně a bohatě a že každodennost nemusí být provozem, ubíjejícím odkládáním všeho „na příště“.

Nemá smysl popisovat, jaký byl, stačí příklad. Pamatuji si, že jednou jsme šli, přiočili z hospody U zvoničky a na tramvajové zastávce si ho vyhlídl jakýsi hromotluk s evidentním záměrem vyvolat konflikt. Někteří se dekovali, stoupl jsem si tak, abych nebyl příliš blízko, ale abych mohl včas zasáhnout; nebylo to potřeba. Viktor vytáhl z kapsy u košile cigarety a říká chlapovi : „Dáš si cigáro?“ Ale – krabička mu vypadla z náhle brebtavé ruky, Viktor se shýbl a sbíral rozsypaná cigára – borec stál a najednou před sebou nikoho neměl. Byla to odvážná hra, mohl ho kopnout nebo dát ránu do vazů... Ale chlap se chtěl nejdřív s někým postrkat, chtěl si užít strach toho druhého... a tak si jen odplivl, zakroutil hlavou a šel jinam.

Od Viktora jsem se naučil mnoho o tom, jak si nenechat rozdávat karty, jak se nenechat spoutat obvyklostí, nějakým rozvrhem, který mu připadal povrchní, prvoplánový. Píšu už dlouho o Viktorovi, ale píšu zároveň o tom nejlepším, co formovalo Regulu v době, kdy se utvářel její „duch“. Jak jinak, že ukazují na člověka, který byl vždy „mistrem“? Byl to Viktor, který strávil desítky hodin u psacího stroje, překládal knihy, které dostal od kamarádů v emigraci, organizoval schůzky, vymýšlel, dával lidem dohromady, aby pak ve společnostech různého typu našel svoji roli rozehrávače; nenápadný, ale respektovaný.

Byl to Viktor, který otevíral druhým mnohotvárnost světa, ve kterém se dá žít. Ukazoval život a svět bohatý, a ukazoval, že bohatství znamená, že se nám svět dává, obdarovává nás, tedy pokud nejsme namyšlení a nechceme se mu vnucovat, podle té nebo oné představy mu diktovat, pokud mu ve své chamtivosti nechceme vládnout.

A proto se musím vrátit k té stoličce, která byla regulou. Neumíme se otevírat tomu, co je tajemné, neumíme sdílet to, co pro nás může být součástí vlídné skutečnosti. Neumíme brát vážně tajemství. Viktor se snažil odkrýt a společensky přijatelným učinit alespoň těch 20 cm, ve kterých je společensky tolerované „létat“. Sám asi létal výš, ale o tom ani se mnou nemluvil. Když si na něj vzpomínám, znovu a znovu se mi vnučuje text písně „Grand cirkus svět“ o fotografovi a mořské panně. Fotograf vidí svět skrze rámeček svého „objektivu“, svých budoucích „obrázků“. Zapomíná tak na skutečnou situaci, ve které se ocitl. Zcela se tak mýjí s mořskou pannou, a když ji nařkne, že je falešná, dostane odpověď: „Tu řekla jen; všechno je sen; Grand cirkus svět, ty a já, láska věčná; proč říkat hned; falešný svět; vždyť tajemství jeho jsou nekonečná...“

Fotograf měl to, co si přál, a mnozí mají, co si přejí: jen prázdnou káď, svět bez tajemství. A ti chytřejší se tím alespoň nechlubí. Viktor věděl, že tajemství světa jsou nekonečná a v knihovně Reguly Pragensis po něm zbyla 20 cm vysoká zelená stolička s nápisem.

Část 5. Osoby a obsazení

Znal jsem to z prostředí rodiny: otec byl chlap zasazený v zemi, s intuicí a schopností „si poradit“, v běžném životě nijak nevynikal, ale když něco řekl, věděli lidé v jeho okolí, že se vyplatí to brát na vědomí – neplácal tak jako ostatní, nepodílel se svými „řečmi“ na rozmýšlení stokrát řečeného. Vnímал jsem ten rozdíl jako dítě: a když o něco šlo, bylo jasné, že se stane tím, na kterého se všichni dívají, jak bude jednat, jaký zaujme postoj. Ne, že by ho chtěli nebo dokázali napodobit, ale aby si podle něj srovnali svoje vlastní možnosti a strategie. Když jsem poznal Emanu, nebyl jsem proto nijak překvapen. Chlap, který, kdyby psal, napsal by jako já „já ve škole moc neseděl, vím víc, než jsem se dozvěděl“ – ale on moc nepsal, hrál hry a občas se pokoušel o nějaké těžce komunikovatelné teze.

Viktor Emanu obdivoval právě v tom, že byl „zemitý“ a měl proto mimořádný odstup od každodennosti, té upadlé, malé, hloupé skutečnosti toho nejméně důležitého, toho nejméně skutečného. A měl až sarkastický odstup od jakýchkoli snah druhých, projevující se šklebem. Docela samozřejmě věděl, že všechny „řeči“ každodennosti se mívají s bohatostí světa a byla to zcela neintelektuální a zároveň prakticky nekomunikativní zkušenost, kterou dával najevo podobně jako Hrabal, v historkách, v popisu pitoreskních postav. Byl proto zcela imunní vůči tomu, co Viktora trápilo, totiž vůči intelektuální snadnosti, se kterou se dalo vždy tak trochu poodstoupit ze světa „starostí“. Eman, ležící pod dvanácttrojkou s rukama od šmíru, by na otázku „Starost?“ vykulil oči a zařval by cosi nesmyslného, třeba „Burum burum“ (jako když

škodovka startuje), a dal by najevo, že žádné starosti nemá, že neví, co to je. Jenže s touhle zemitostí mu nezbylo, než sedět hluboce usazen... tak trochu na prdeli.

Dovedu si představit, že ti, kdo Emanu obdivovali a tohle si přečtou, teď vyskočí ze židle, jeho ne-intelektuální nadhled nad většinou společenských situací na ně totiž dělal dojem, stejně jako na Viktora. A já tím sezením na zadku nechci Emanu nijak snižovat – jen se snažím ukázat, jak protikladný byl jeho přístup ke světu vůči Viktorovi. Jen tím chci říci, že Eman nepotřeboval stoličku – regulu s danou výškou, nad kterou se nemá lézat. Eman se proklamativně světem „babral“, „hňahňal“, jeho představitost byla „makavá“ a také tím (kromě jiného) vytvářel Viktorovi tak potřebný haptický „kontrapunkt“.

Proto si ho také Viktor velmi vážil a na začátku osmdesátých let, kdy jsme se s Viktorem intelektuálně „potkali“ a spřátelili, hodně stál o to, abych „vzal“ Emanu takového, jaký je a hlavně se nepokoušel nic z toho, co se ho týká, pojmenovávat, společensky to tematizovat. Ale pro Emanu nebylo těžké poznat, že pro mne není „guru“, že si od něj nenechám rozdávat karty; bylo pro něj nepříjemné, že nevěděl, co vím. Snad to také bylo o dvou kohoutech na smetišti. Chápal jasně, že respektuji zavedený modus vivendi, ale co kdybych ho porušil? Nerozuměl jsem tomu, ale pak jsem pochopil, že to nezměním.

Kdybych mohl o Emanovi alespoň napsat s jedním skvělým písničkářem „... já jsem prostě chlapem, a tak koukám, abych byl, aby mi nikdo řečičkama nebe

nezakryl...“ Jenže Eman nezajímalo nějaké „zakrývání nebe“ – jeho cílem bylo, „aby s ním nikdo nevorál“ – tak moc byl vztažen k zemi, tak málo se staral o nebe. Ale tak či tak, Viktor o jeho zranitelnosti věděl, a proto také s ním nikdy nemluvil o tom, co je mezi nebem a zemí, snad i z tohoto tématu měl Eman strach, rozhodně se mu vyhýbal. Důležité bylo, že spolu v osmdesátých letech vytvářeli neobyčejně kreativní, různých bláznivých aktivit schopnou dvojici. Viktor dokázal sdílet s druhými to, co by Eman nikdy nedovedl jako téma otevřít, a sám měl zas přeci jen jako intelektuál „slabé chvílky“ – přečetl si něco, co bylo pro něj objevné, hned se pro to nadchl – a trochu uzemnění od Emanu mu přicházelo vhod. Tohle vyvažování samozřejmě nemohlo trvat do nekonečna, v devadesátých letech se museli postupně vzdálit, ale to už není věc téhle kapitoly a vlastně ani těchto vzpomínek na vznik a slávu Reguly Pragensis, řádu hloupějších bratří.

Ale aby nebyl vytvořen mylný dojem, že téměř vše „stálo“ na těchto dvou, musím se zmínit o některých dalších nepominutelných osobách. Tím, koho jsem si velmi vážil a s kým jsem rád poseděl při zcela neintelektuálním rozhovoru, byl Pavel Vitera. V jistém smyslu (ve velmi vlídném smyslu) Prostáček Boží. Tak, jak byl Eman zakotven v zemi, tak byl Pavlík zakotven mezi nebem a zemí, stolička pro něj nic neznamenala, občas rozpráhl ruce, nakláněl se v zatáčkách a létal jako BF 109. Vůbec nechápal, že by snad bylo potřeba nad zemí vůbec cokoli „měřit“ – nad zemí

se přeci létá a to nemá s měřením nic společného... neúčastnil se zpravidla akcí, kam Viktor dostal k sobě nejrůznější lidi, kteří by se jinak nesnesli, byl plachý a zjevoval se nečekaně a s ním něco andělského, a občas něco v tom nepřehledném světě věci pokazil, zbabral, protože se neuměl starat o věci světa, orientoval se v nich jen ztěžka. Ale tím, že ve světě musel žít, se do prostředí vznikající Reguly dostával velmi cenný a vzácný rozměr, potřebný jako sůl. Pavlík Vitera se zcela přirozeně míjel s malostí ve světě, bylo to nehrané, odzbrojovalo to, odráženo jakýkoli cynismus. Byl jako sůl, která solí a nehořkne. Ale neví o tom.

A jak jinak, byl tu také jeho antipod, který byl hluboce zakotvený mezi zemí a podzemím, a to píšu jen proto, abych nemusel použít slovo „peklo“. Jenda Koubek. V osmdesátých letech jakýsi temný stín Emany, jeho přítel z vojny, dovedl jsem si představit, jak se společně snažili přežít buzeraci a uzavřenost ztraceného času, a že se zde zrodil sdílený škleb a nechuť k druhým. Eman velmi vítal oporu v někom, kdo byl ještě hlouběji „pozemským“ než on – rázem nevypadal jako extrém. A Jenda Koubek? V grimase, se kterou si kroutí v koutcích úst směrem dolů neexistující kníry, hlavu trochu na stranu, aby se člověk bál, co zas vymyslí, co zas vyvede – ale kdyby to vše byla hra, pak se taková postava se ve hře „hodí“. Ale byla to skutečnost, a Jenda Koubek byl zlý, především na některé ženy, a dokázal jim ubližovat nejen řečí, ale i fyzicky. Až tak, že jsem už v druhé půli osmdesátých let stejně fyzicky zasáhl

a zpacifikoval ho, a později se to opakovalo na Hládkově. Kupodivu se ale pak vždy zklidnil a po nějaké době se choval „jako by nic“. A co mu musím přiznat ke cti – k mé ženě Jarmile, v devadesátých letech hospodyně řádu, se choval velmi uctivě a mile. Vůbec si mnoho lidí, kteří měli to štěstí, že ho neviděli při nějakém zlostném napadání žen, myslelo, že je to neškodná figurka. Mohl bych ho „vynechat“, aby se „nekazil obraz“, ale píšu to především proto, že to byl jeden z těch, kdo utvářeli společenství okolo budoucí Reguly Pragensis a kteří s ní nějakým způsobem zůstali svázáni až téměř do konce.

Závěr

Regula vyrostla na vzácném spojení Viktora a Eman, které bylo vloženo do přátelského prostředí mentální opozice vůči nastupující pragmatické „normalizaci“. Bylo to propojení pracovitěho intelektuála Viktora a praktického Eman, který si držel svůj svět „šibra“, schopného dosahovat cílů v různých prostředích, a zároveň citlivost šumavského kluka, jehož otec byl cirkusový hudebník a toulal se světem. V devadesátých letech se myšlenkově i vztahově postupně vzdalovali, až se rozešli. V nových podmínkách sláblo to, co je spojovalo, a měnilo se také prostředí, ve kterém se Viktor uměl pohybovat lépe, stal se z něj uznávaný guru, a Eman se dostával do stále větší izolace a osamělosti, procházel stále se opakujícími neúspěchy.

Viktor byl uznávaný překladatel, v pohodě se užíval, a Eman lpěl na tom, že Regula bude „samonosná“, vydělávající, ale jeho ekonomické projekty byly po většinou na hranici průšvihů. Nakonec Viktor z Reguly odešel „de facto“, i když občas se ještě účastnil významnějších obřadů a slavností a nakonec se odstěhoval do Jižních Čech, kde pak již jen okázale všichni šťval, protože počítal, kolikrát ho kdo přijel navštívit. Celou zimu pak trávil v Indii a v Goa se okolo něj vytvořila velká skupina Čechů, kteří tam jezdili a využívali jeho kontakty. Eman se musel vzdát řízení kavárny v kině Lucerny, jejíž podnikem zařídil Viktor, protože výsledkem byla tragédie a Regula na provoz kavárny v Lucerně ještě doplácela.

V tu dobu se zdálo, že se Regula přeci jen dostane do nové dynamiky, že to půjde bez otců zakladatelů. Objevily se nové tváře, kabinet hrůz v prostorách bývalé kotelny byl místem nabízejícím se pro různé kreativní lidi, kteří nebyli přímo svázáni s Regulou; ve stejné době se Eman snažil přeměnit obřady na „školu“, ve které by byl vyučujícím, ale neměl co učit, účastníci jeho pokusy zavést školní řád většinou sabotovali nebo jen ignorovali, a využití prostor Reguly pro další osoby bylo vnímáno jako zbytečná zátěž. Regula se přes snahy některých z nás stávala dostředivou hospodou na mýtince, přestávala přijímat vnější podněty.

Ale stále ještě žila z vytvořeného základu, probíhaly služby v maringotce střídavě s poutěmi. Jenže pak přišla ztráta Lucerny, ztráta obchodu se švejkovskými čepicemi a zůstal jediný zdroj příjmů – zásilková služba českých knih pro zahraničí, i u ní ale proběhlo dramatické střídání osob, které celkové náladě v Regule nepřidalo. Kde

byly doby, kdy se na slavnostech Reguly sešly desítky lidí, kteří byli přilákáni tím, že se bude dít něco neobvyklého – slavností při příležitostech letního slunovratu a rovnodenností se nakonec neúčastnili ani mnozí „bratři“. Regula se postupně stávala hospodskou společností s vlastní klubovnou, kde je jen málo těch, kdo jsou vítáni, a kam chodí je osvědčení kamarádi, kteří kvitují to, že je zde vše finančně zajištěno. Musel přijít konflikt.

Varoval jsem opakovaně, že pokud se věci nezmění, přestanu být v téhle sestavě aktivní, a byl jsem označen za škůdce. Opustil jsem pasivní společenství, ve kterém už jsem neměl prostor pro další kreativitu, společenství, které podle mne už ne-reprezentovalo Regulu v tom, co bylo jejím jádrem, jejím „srdcem“.

Mluvil jsem za Regulu na pohřbu Emany, mluvil jsem na pohřbu Viktora a zlomil jsem nad ním symbolicky hůl. Na posledním sněmu jsem ještě zlomil hůl a tak přijal do Reguly tři novice, připravil programy dvou slavností v roce 2022, ale už jsem necítil zpětnou odezvu – odešel jsem tedy od torza toho, co bylo, od několika lidí, kteří už žili tak, jak to kdysi ještě v osmdesátých letech popsal Viktor: z podstaty, z rozkladu, z toho, co sami nevytvořili. Odešel jsem bez výčitek a sentimentu. Regula pro mne stále žije a já jsem spolutvořil to, čím žila a žije, protože žila a žije v kulturním prostoru, který je širší než jen několik osob, které se dnes scházejí víceméně jen proto, že mají klubovnu, spravují právnickou osobu s tímto jménem a vlastní podnik zvaný zásilková služba Regula Pragensis.

Regula pro mne žije, protože žije jako kulturní skutečnost tak, jak se za desetiletí od sedmdesátých let zapsala do zkušenosti mnohých lidí, jak se stala součástí bohatého kulturního života „své“ doby. I když žije stále méně těch, kdo pamatují její začátky a nejlepší, pubertální roky, i když je stále méně těch, kdo pamatují dobu, kdy se etablovala jako nepominutelná součást „okrajového“, ne-mainstreamového spektra kulturních a společenských aktivit. Také proto vznikl tento soubor několika portrétujících kapitol, ukazující můj pohled na Regulu, její vznik a slávu v průběhu několika desetiletí. Žije, má svůj breviář, který lze pravidelně číst, má svoje světce, které lze slavit, má tradici poutí a pobytů v maringotce, které lze aktuálně upravit a použít. Má tradici her a inovací, civění a naléhavých sdělení vyslovených v pravý čas. To vše je bohatství, které se jen tak neztratí. A já se cítím tomuto bohatství blízko.

Josef Štogr, Hloupější bratr Reguly Pragensis, vánoce 2023